

Prawo karne wykonawcze

rok akademicki 2019/2020

Aleksandra Polak-Kruszyk

Uniwersytet
Wrocławski

Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii

KATEDRA PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Wprowadzenie

I. Charakterystyka zajęć

- **30 godzin (15 spotkań po 2h zajęciowe)**
- **2.10.2019** - Plan i organizacja zajęć, zagadnienia wprowadzające (Przedmiot i zakres prawa karnego wykonawczego, podstawowe pojęcia wiążące się z prawem karnym wykonawczym, związek nauki prawa karnego wykonawczego z innymi dyscyplinami nauki, źródła prawa karnego wykonawczego)

II. Zaliczenie ćwiczeń

- zaliczenie na ocenę
- praca w grupach na zajęciach (3 plusy - ocena w górę)
- test (20 pytań - 4 odpowiedzi- 1 odpowiedź prawidłowa, na podstawie prezentacji omówionych na zajęciach)

III. Egzamin

- Forma testowa - 20 pytań - 4 odpowiedzi- 1 odpowiedź prawidłowa

Wprowadzenie

III. Podręczniki

- J. Hołda, Z. Hołda „*Prawo karne wykonawcze*”, Wolters Kluwer 2017
- T. Szymanowski, J. Migdał „*Prawo karne wykonawcze i polityka penitencyjarna*”, Wolters Kluwer 2014
- T. Szymanowski „*Prawo karne wykonawcze z elementami polityki karnej i penitencjarnej*”, Wolters Kluwer 2017

IV. Konsultacje

- Środa - godz: 17:00- 18:00 (wskazane na stronie)

V. Kontakt

- za pośrednictwem poczty elektronicznej (adres wskazany na stronie internetowej) lub na konsultacjach (harmonogram wskazany na stronie)

VI. Obecność na zajęciach

- obowiązkowa (1 nieobecność możliwa)
- nieobecności usprawiedliwione należy zaliczyć na konsultacjach (max. do dnia poprzedzającego ostatnie zajęcia),
- Zarządzenie nr 18/2017 Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie monitorowania obecności na zajęciach na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr

Monitorowanie obecności na zajęciach

Zarządzenie nr 18/2017 Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie monitorowania obecności na zajęciach na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uwr

§ 2

1. W przypadku trzech kolejno występujących po sobie nieusprawiedliwionych nieobecnościach prowadzący zajęcia zobowiązany jest najpóźniej w terminie 5 dni od wystąpienia trzeciej nieobecności, dostarczyć do dziekanatu w formie pisemnej listę tych osób wraz z numerami albumu, z wyjątkiem studentów, którzy uzyskali zgodę na eksternistyczne zaliczanie niektórych zajęć, zgodnie z Regulaminem studiów w Uniwersytecie Wrocławskim.
2. Dziekanat potwierdza prowadzącemu zajęcia kopię listy zgłoszonych studentów, o których mowa w ust. 1.

§ 3

1. Po uzyskaniu informacji, Dziekan może skreślić studenta z listy studentów.

Monitorowanie USOSweb

Uchwała nr 103/IX/2015 Rady Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 21 września 2015 r. W sprawie dokumentowania przebiegu studiów na jednolitych studiach magisterskich, studiach pierwszego i drugiego stopnia oraz w innych sprawach dydaktycznych na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr

§ 4

1. Student ma obowiązek sprawdzić bez zbędnej zwłoki na swoim koncie indywidualnym w USOSweb uzyskaną ocenę (w tym brak oceny) z określonych zajęć (ćwiczeń, egzaminu, wykładu niekończącego się egzaminem, etc.) wprowadzoną przez zaliczającego dane zajęcia do USOS.
2. Student uwagi i zastrzeżenia w zakresie uzyskanej oceny (w tym braku oceny) zgłasza w formie pisemnej (podanie lub mail) bezpośrednio do zaliczającego właściwe zajęcia w USOS najpóźniej w terminie 3 dni roboczych od daty zamknięcia protokołu.

Pojęcie prawa karnego wykonawczego

Prawo karne wykonawcze to zespół (ogół) norm prawnych, regulujących stosunki społeczne powstałe w konsekwencji orzeczenia, a następnie wykonywania prawomocnych lub podlegających wykonaniu rozstrzygnięć sądowych zapadłych w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz w przedmiocie wykonania kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności.

- ▶ Stanowi trzecią gałąź szeroko rozumianej nauki prawa karnego (**obok prawa karnego materialnego i prawa karnego procesowego**) - **wspólny cel** : zwalczanie przestępczości.
- ▶ Wykazuje z nimi ścisły związek. Przedmiot wszystkich wymienionych dyscyplin prawa jest wspólny, choć każda z nich ma do spełnienia inną rolę, normuje inny obszar. Czynnikiem zespalaającym te różne źródła prawa jest cel, jakiemu te przepisy służą
- ▶ Nauka prawa karnego wykonawczego należy do zespołu nauk prawnych. Jako dyscyplina naukowa ma wyodrębniony przedmiot.
- ▶ Prawo karne wykonawcze należy traktować jako odrębną gałąź prawa.

Prawo karne wykonawcze

- ▶ Do prawa karnego wykonawczego należą te wszystkie unormowania, które określają wykonywanie orzeczeń sądowych skazujących sprawców przestępstw na kary, środki karne kompensacyjne, przepadek i środki zabezpieczające, a także wykonywanie postanowień sądów dotyczących orzekania o tymczasowym aresztowaniu i karze aresztu
- ▶ Oraz wykonywanie kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności (które mają w praktyce znaczenie marginalne)

Prawo karne wykonawcze

Prawo karne wykonawcze nie jest dziedziną w pełni samowystarczalną musi korzystać lub wspierać się na innych dziedzinach prawa tj.:

- ▶ prawa administracyjnego,
- ▶ prawa cywilnego,
- ▶ prawa pracy,
- ▶ prawa konstytucyjnego,
- ▶ Prawa międzynarodowego

Prawo karne wykonawcze

Pozostaje w ścisłym związku z takimi naukami jak:

- ▶ **Penologia** (nauka o karze)
- ▶ **Kryminologia** (nauka o przestępcy, przestępstwie, objawach i przyczynach przestępczości i innych związanych z nią zjawiskach patologii społecznej oraz metodach ich eliminacji).
- ▶ **Psychologia** (psychologia sądowa i penitencjarna) może mieć ona zastosowanie we wszystkich etapach postępowania karnego.
- ▶ **Pedagogika** (pedagogika resocjalizacyjna - dotyczy osób nieprzystosowanych zarówno sprawców dorosłych jak i nieletnich oraz pedagogika penitencjarna, która dotyczy osób pozbawionych wolności)
- ▶ **Socjologia** (socjologia prawa) pozwala na zrozumienie i zbadanie zjawiska przestępczości w społeczeństwie.
- ▶ **Psychiatria** (psychiatria sądowa) - zadania o charakterze diagnostycznym, terapeutycznym, opinie biegłych psychiatrów - wątpliwość w zakresie poczytalności.
- ▶ **Seksuologia** znajduje zastosowanie wobec sprawców przestępstw seksualnych o zaburzonych preferencjach.
- ▶ **Wiktymologia** (nauka o ofiarach różnych zdarzeń lub działań) jej następstwem są poważne zmiany wprowadzone do prawa karnego materialnego i do postępowania karnego w postaci postępowania mediacyjnego i ugody.
- ▶ **Polityka karna i polityka penitencjarna** (wiedza o funkcjonowaniu systemu karnego i penitencyjnego w danym kraju)
- ▶ **+ statystyki kryminalne:** statystyki policyjne, statystyki prokuratorskie i sądowe, a także statystyka

Podstawowe pojęcia związane z prawem karnym wykonawczym

- ▶ Prawo penitencjarne
- ▶ Polityka penitencjarna
- ▶ System penitencjarny
- ▶ Polityka karna
- ▶ Więziennictwo

Pojęcie prawa penitencyjnego

***Prawo penitencyjne** - obejmuje wszelkie te przepisy, które regulują wykonywanie kar i środków skutkujących pozbawieniem wolności w związku z popełnionym przestępstwem lub toczącym się postępowaniem karnym.*

- ▶ Prawo penitencyjne swoją nazwę zapożyczyło z nauki o wykonywaniu kary pozbawienia wolności sięgającej początków XVIII wieku.
- ▶ Słowo **penitentia** (*pokuta, skrucha*) określało cel wprowadzonej do katalogu kar samoistnej kary pozbawienia wolności. Celem tym była ścisła izolacja skazanego oraz wymuszenie skruchy i pokuty środkami oddziaływania religijnego i w konsekwencji wewnętrznej poprawy skazanego.
- ▶ Prawo penitencyjne jest wyodrębnioną częścią prawa karnego wykonawczego.
- ▶ Stanowi najważniejszą część prawa karnego wykonawczego
- ▶ Stanowi podstawę polityki penitencyjnej

Pojęcie prawa penitencyjnego

Można wskazać wiele definicji prawa penitencyjnego w zależności od przyjętych kryteriów:

- ▶ **prawo penitencyjne** jako „prawo regulujące stosowanie tych sankcji karnych, które wiążą się z izolacją skazanych lub izolacją tymczasowo aresztowanych” (M. Cieślak),
- ▶ **prawo penitencyjne** jako „całokształt norm regulujących proces wykonywania kary pozbawienia wolności i innych środków powodujących jej pozbawienie oraz kary ograniczenia wolności” (J. Śliwowski)

Związek prawa penitencjarnego z prawem karnym wykonawczym

- ▶ **Prawo karne wykonawcze** jest pojęciem szerszym od prawa penitencjarnego.
- ▶ **Prawo karne wykonawcze** obejmuje wszystkie przepisy odnoszące się do wykonywania wszystkich kar tj. kary pozbawienia wolności, kary ograniczenia wolności, kary grzywny, a także środków zabezpieczających, natomiast **prawo penitencjarne** obejmuje wyłącznie przepisy odnoszące się do kary pozbawienia wolności i innych środków polegających na przymusowym jej pozbawieniu.

Polityka penitencyjarna:

- ▶ **Prawo penitencjarne i polityka penitencyjarna** to dwa elementy jednej dyscypliny naukowej pozostające w ścisłym związku i stanowiące nierozłączną jedność.
- ▶ Są one połączone przez normy prawne dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności - czyli normy prawa penitencyjarnego.
- ▶ **Polityka penitencyjarna** to realizacja przepisów regulujących wykonywanie kary pozbawienia wolności oraz innych środków izolacji wykonywanych w zakładach karnych, aresztach śledczych i zakładach zabezpieczających oraz metody ich stosowania w praktyce.
- ▶ **Polityka penitencyjarna** określa działalność administracji zakładu karnego, wzajemne stosunki pomiędzy skazanym, a administracją zakładu karnego, wytycza kierunki działalności niezbędne do wykonania kary pozbawienia wolności.
- ▶ Treść prawa penitencyjarnego ulega zmianie w następstwie zmian treści polityki penitencyjarniej.

Polityka penitencyjarna:

- ▶ **Prawo penitencjarne i polityka penitencyjarna koncentrują swoje działania na:**
 - skazanym odbywającym karę pozbawienia wolności,
 - badaniu osobowości skazanego,
 - stopnia demoralizacji oraz
 - środków i metod postępowania penitencyjarnego w celu osiągnięcia najlepszych wyników resocjalizacyjnych.

System penitencjarny

Pojęcia tego używa się w dwóch znaczeniach:

- ▶ **Pierwsze** z nich stanowi prawem określony sposób wykonywania kary pozbawienia wolności, mający wyznaczony cel do osiągnięcia i odpowiednie metody temu służące. Obowiązujący kodeks karny wykonawczy przewiduje następujące systemy wykonywania kary tj. **programowanego oddziaływania, terapeutyczny i zwykły (art. 81)**
- ▶ **Drugie** znaczenie systemu penitencjarnego jest ogólne i dotyczy jakiegokolwiek sposobu wykonywania kary izolacji w różnych krajach w następstwie popełnionego przestępstwa np. polski system penitencjarny
- ▶ W takim znaczeniu system penitencjarny można określić jako funkcjonującą strukturę organizacyjną, służącą izolowaniu osób naruszających przepisy prawa karnego, na którą składają się przede wszystkim takie elementy jak:
 1. przepisy prawne
 2. posiadana baza materialna
 3. oraz kadra wykonująca kary izolacyjne.

Na stan i zmiany w prawie karnym wykonawczym i w systemie penitencjarnym

mają wpływ w szczególności czynniki takie jak:

- ▶ stan przestępczości
- ▶ obowiązujące przepisy prawa karnego materialnego, procesowego, wykonawczego
- ▶ polityka karna i jej represyjność
- ▶ profilaktyka przestępczości
- ▶ posiadana baza materialna oraz środki przeznaczane na wykonywanie kary pozbawienia wolności
- ▶ uwzględnianie osiągnięć nauki, szczególnie wiedzy kryminologicznej i penitencjarnej
- ▶ tradycje i doświadczenie więziennictwa
- ▶ stosowanie międzynarodowych standardów wykonywania kary
- ▶ charakterystyka populacji więziennej
- ▶ organy wykonujące karę pozbawienia wolności i zatrudniony w nich personel

Więziennictwo

To jest struktura organizacyjna obejmująca ogół więzień (w Polsce zakładów karnych i aresztów śledczych), w których przymusowo są umieszczani ludzie skazani lub podejrzani o popełnienie przestępstwa lub sprawcy niektórych wykroczeń.

Najważniejszymi elementami więziennictwa są:

- przepisy prawa określające jego cel i zasady działania
- struktura organizacyjna i sposoby zarządzania
- kadra funkcjonariuszy (pracowników) wykonujących prawem określone zadania,
- baza materialna oraz środki finansowe przeznaczone z budżetu państw na realizację zadań więziennictwa

Więziennictwo/ więzienie- brak ustawowego zdefiniowania zastąpiono je pojęciami takimi jak zakład karny, areszt śledczy czy jednostka penitencjarna.

Służba więzienna- kadra wykonująca karę pozbawienia wolności (funkcjonariusze służby więziennej, administracja więzienna, personel więzienny)

Więziennictwo

To jest struktura organizacyjna obejmująca ogół więzień (w Polsce zakładów karnych i aresztów śledczych), w których przymusowo są umieszczani ludzie skazani lub podejrzani o popełnienie przestępstwa lub sprawcy niektórych wykroczeń.

Do najważniejszych aktów prawnych określających zadania i zasady działania więziennictwa oraz charakter tego organu należy zaliczyć:

- kodeks karny wykonawczy
- ustawę o Służbie Więziennej
- ustawę o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej

Polityka karna

Działalność państwowych organów, przede wszystkim sądów, prokuratury, Policji oraz innych służb, w tym wykonawczych realizujących orzeczenia sądów w reakcji na popełniane przestępstwa

- ▶ Jest częścią polityki penitencjarnej
- ▶ W polityce karnej i penitencjarnej istotną rolę odgrywa opinia społeczna - ważne jest odpowiednie informowanie społeczeństwa o stanie więziennictwa, problemach i zamierzonych zmianach

Źródła prawa karnego wykonawczego

Art. 87 ust. 1 Konstytucji RP, stanowi: iż „źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia”

Wśród umów międzynarodowych będących źródłami prawa karnego wykonawczego należy wymienić:

- ▶ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 19.12.1966 r., przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, ratyfikowany przez Polskę w 1977 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- ▶ Europejską Konwencję Praw Człowieka z 4.11.1950 r. (Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności), sporządzoną w Rzymie, ratyfikowaną przez Polskę w 1993 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- ▶ Konwencję o zapobieganiu torturom:
 - Konwencja z 10.12.1984 r. w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, ratyfikowaną przez Polskę w 1989 r. (Dz.U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378)
 - Europejską Konwencję z 26.11.1987 r. o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, podpisaną w Strasburgu, ratyfikowaną przez Polskę w 1994 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 46, poz. 238 ze zm.).

Źródła prawa karnego wykonawczego

Art. 87 ust. 1 Konstytucji RP, stanowi: iż „źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia”

Warto wspomnieć o istotnym znaczeniu dla prawa karnego wykonawczego dokumentów niemających rangi umów międzynarodowych:

- ▶ Reguł Minimalnych dotyczących postępowania z więźniami (Reguły ONZ) uchwalonych jako rezolucje i zalecenia I Kongresu ONZ w sprawie zapobiegania przestępczości i postępowania z więźniami (Genewa 22.8.-3.9.1955 r.)
- ▶ Zaleceń Rec (2006)2 Komitetu Ministrów dla krajów członkowskich na temat Europejskich Reguł Więziennych, Załącznik do Zalecenia Rec (2006)2 (powoływane jako **Europejskie Reguły Więzienne**).
- ▶ Dokumenty te nie mają rangi umów międzynarodowych i nie stanowią ani źródła prawa międzynarodowego, ani źródła prawa karnego wykonawczego. Mają natomiast istotne znaczenie w zakresie budowania standardów penitencjarnych.

Źródła prawa karnego wykonawczego

Art. 87 ust. 1 Konstytucji RP, stanowi: iż „źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia”

Wśród ustaw źródłem prawa karnego wykonawczego o podstawowym znaczeniu jest:

- ▶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 652 z późn. zm.). dalej KKW
- ▶ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. Nr 79, poz. 523 ze zm.)
- ▶ Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności (Dz.U. Nr 123, poz. 777 ze zm.)
- ▶ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz.U. Nr 98, poz. 1071 ze zm.)
- ▶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 182 ze zm.)

Źródła prawa karnego wykonawczego

Art. 87 ust. 1 Konstytucji RP, stanowi: iż „źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia”

Wśród rozporządzeń będących źródłem prawa karnego wykonawczego można wymienić m.in.:

- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. 2016 poz. 2231)
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz.U. 2016 poz. 2290)
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Rozporządzenie zmieniające z dnia 26 listopada 2012 r.)
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 listopada 2016 r. w sprawie sposobu i trybu prowadzenia nauczania w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz.U. 2016 poz. 2004)
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania skazanych (Rozporządzenie zmieniające z dnia 31 lipca 2017 r.)

Kodeks karny wykonawczy

*Podstawowym źródłem prawa karnego wykonawczego jest **Kodeks karny wykonawczy z 6 czerwca 1997**. Zastąpił on **Kodeks karny wykonawczy z 19 kwietnia 1969 r.***

- ▶ Kodeks karny wykonawczy składa się z 4 części: części ogólnej, części szczególnej, części wojskowej, części końcowej.
- ▶ Część ogólna Kodeksu ma 7 rozdziałów, które zawierają normy regulujące:
 - 1) zakres obowiązywania Kodeksu,
 - 2) organy postępowania wykonawczego,
 - 3) status skazanego,
 - 4) postępowanie wykonawcze,
 - 5) nadzór penitencjarny,
 - 6) zatarcie skazania,
 - 7) uczestnictwo społeczeństwa w wykonywaniu orzeczeń, pomoc w społecznej readaptacji skazanych oraz Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.
- ▶ Część ogólna zawiera przepisy, które odnoszą się do wykonywania wszystkich orzeczeń w sprawach wymienionych w art. 1 § 1 KKW

Kodeks karny wykonawczy

- ▶ **Część szczególna Kodeksu zawiera 8 rozdziałów, dotyczących:**
 - 1) grzywny,
 - 2) kary ograniczenia wolności,
 - 3) kary pozbawienia wolności,
 - 4) praw i obowiązków kuratorów sądowych, wykonywania dozoru, warunkowego umorzenia postępowania oraz warunkowego zawieszenia wykonania kary,
 - 5) środków karnych,
 - 6) środków zabezpieczających,
 - 7) należności sądowych,
 - 8) tymczasowego aresztowania.
 - 9) umieszczenie tymczasowo aresztowanych i skazanych odbywających karę pozbawienia wolności wdzielonych pomieszczeniach lub pomieszczeniach dla osób zatrzymanych.
- ▶ **Część wojskowa Kodeksu zawiera 5 rozdziałów, regulujących:**
 - 1) przepisy ogólne,
 - 2) karę ograniczenia wolności,
 - 3) karę pozbawienia wolności i karę aresztu wojskowego,
 - 4) środki karne,
 - 5) tymczasowe aresztowanie. tymczasowe aresztowanie.
- ▶ **Część końcowa zawiera 2 rozdziały, poświęcone:**
 - 1) objaśnieniu wyrażeń ustawowych,
 - 2) przepisom przejściowym i końcowym.